

Merkez Bankası'ndan Yatırım Kredisi

Fatih ÖZATAY

12 Eylül askeri darbesiyle birlikte üniversiteden atılan, kendisinden makroiktisat alanında çok şey öğrendiğim bir hocam var. Atılınca yurtdışına gitmek zorunda kaldı; tanınmış bir kalkınma iktisatçısı oldu. Şimdi yarı emekli hayatının uzun yazlarını Türkiye'de bir sahil şehrinde geçiriyor. Mutlu bir tesadüf; onun evine yakın sayılacak bir yerde benim de bir yerim var. Ara sıra yemek yiyoruz, konu dönüp dolaşp Türkiye'ye, sonra da para politikasına geliyor. "Enflasyon hedeflemesi, hah ha" diye takılmadan edemiyor bana. Bir sefer takılmadan atlar insan; vaki değil.

Hocamla merkez bankalarının yatırım kredisi açma işini konuşmuşluğumuz yok. Salgın biter de yeniden bir araya gelme fırsatımız olursa ilk açacağım tartışma konularından biri bu olacak. Hocamın çok değer verdiği görüşleri bir tarafa, merkez bankalarının yatırım kredisi açarak 'büyümeye destek olmaları gerektiğini' söyleyen saygın iktisatçılar var. Ne söyledikleri belli olmayan, yani sadece 'atan' iktisatçı hoca tayfasını bir tarafa bırakırsanız, bu saygın iktisatçıların söylediklerini dikkatle dinlemekte elbette fayda var.

Ancak ben aynı görüşte değilim. Muhtemelen politik döngüsel hareketler literatürü ile bir müddet haşır neşir olduğum, bir süre bürokraside vakit geçirdiğim ve de tüm ömrünü bürokraside geçirmiş arkadaşların anılarını çok dinlediğim için. İşi 'uç' noktalara çekip düşünmek çoğu zaman zihin açıcı olur. Gelin, şu yatırım kredisi işi için de öyle yapalım. Soru şu:

"Madem verimliliği artıracak ve ekonomiyi canlandıracak (ya da küçülmeyi azaltacak), neden sadece x birim kredi veriyorsunuz da 100x ya da ne bileyim 1000x birim vermiyorsunuz?" Sorum bizim Merkez Bankası'na değil, genel; merkez bankalarının yatırımları desteklemeleri gerektiğini düşünen arkadaşlara. Onun için soru da 'lira' yok 'birim' var.

Soru, işin temel sakıncasını sergiliyor. Bir merkez bankası kredi açıyorsa (varlıklarını artırıyor) karşılığında yükümlülüğünü de artırıyor; yani parasal genişlemeye gidiyor. Olağanüstü dönemlerde çoğu merkez bankası parasal genişlemeye gidiyor. 'Kalkınmacı merkez bankası' sadece olağanüstü dönemlere ilişkin değil de genel bir kavram olduğundan, yaşadığımız olağanüstü dönemi unutun. Normal bir dönemi -neyse artık o normal dönem-düşünün.

Ve sorun: Para basarak ya da (daha genel bir kavram olarak) parasal genişlemeye giderek büyüme oranını sürekli olarak yüksek düzeyde tutabilen bir ülke var mı? Farklı bir ifadeyle, orta gelir grubundaki ülkeler neden para basmayı akıl edip de zengin ülkeler arasına girmiyorlar? Ya fakir ülkeler? Allah aşkına, ellerini tutan mı var? Bassınlar parayı, versinler kredileri, olsunlar zengin birer ülke... Elbette denebilir ki, 'sonsuz kredi açmaktan söz etmiyoruz; bir üst sınır olmalı". Ama o zaman dikkat: Üst sınır koyduğunuza göre, bir tehlike

seziyorsunuz demek. Dönüp dolaşıp aynı yere geliyoruz. Bu iş, oldukça tehlikeli bir iş. Tehlikeli işler yerine, bir ülkeyi gerçekten dönüştürecek işlere akıl yorsak...

Bir de not: Merkez Bankası'nın yatırım kredisi açmasında yasal bir engel yok. 2001'de değiştirilerek Merkez Bankası'nı bağımsız kılan kanun çerçevesinde bile, öze değil de 'lafza' bakılırsa, 'avans ve reeskont işlemleri' yapılabilirdi (madde 4d). Ağustos 2016'da eklenen bir madde ile (madde 45) lafız daha da belirgin hale gelmiş: "... belirleyeceği esaslar dâhilinde bankalar tarafından verilecek ticari senet ve vesikaları reeskonta kabul edebilir... Bu madde gereğince verilecek kredilerin en yüksek sınırı ve kredi türlerine göre limitleri, para politikası ilkeleri göz önünde tutulmak suretiyle Bankaca belirlenir. Banka reeskonta kabul edebileceği senetler karşılığında avans da verebilir."